

การพัฒนาแบบการบริหารสถานศึกษาด้านการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์
ชุมชน เพื่อสร้างเสริมสมรรถนะการคิดขั้นสูงและจิตสำนึกรักท้องถิ่น
ของนักเรียน โรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา*

DEVELOPMENT OF A SCHOOL MANAGEMENT MODEL FOR LOCAL HISTORY
LEARNING MANAGEMENT TO ENHANCE HIGHER-ORDER THINKING
COMPETENCIES AND LOCAL PATRIOTISM OF STUDENTS IN EDUCATIONAL
OPPORTUNITY EXPANSION SCHOOLS

ศรัณญา สาลำ

Saranya Salum

โรงเรียนหนองหินใหญ่วิทยา, ประเทศไทย

Nonghinyaiwittaya School, Thailand

E-mail: sranyasala@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) สร้างแบบการบริหารสถานศึกษาด้านการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ชุมชน เพื่อสร้างเสริมสมรรถนะการคิดขั้นสูงและจิตสำนึกรักท้องถิ่นของนักเรียน โรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา และ 2) ตรวจสอบคุณภาพของรูปแบบที่พัฒนาขึ้น การวิจัยนี้เป็นการวิจัยและพัฒนาในระยะสร้างและตรวจสอบคุณภาพรูปแบบ ผู้ให้ข้อมูล ได้แก่ ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 7 คน ซึ่งได้มาโดยการเลือกแบบเจาะจง เครื่องมือวิจัยประกอบด้วย แบบบันทึกการสนทนากลุ่ม และแบบประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของรูปแบบ มีค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่าง 0.80–1.00 และค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.87 เก็บรวบรวมข้อมูลด้วยการสนทนากลุ่มและการประเมินรูปแบบ วิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา และวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณด้วยค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัยพบว่า 1) รูปแบบการบริหารสถานศึกษาด้านการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ชุมชน ประกอบด้วย 7 องค์ประกอบ ได้แก่ หลักการ วัตถุประสงค์ การประสานพลังเชิงระบบ การเปลี่ยนผ่าน

*Received: 8 April 2026; Revised: 6 July 2026; Accepted: 21 July 2026.

ด้วยฐานการคิด การค้นหาอัตลักษณ์จากพื้นที่จริง การเล่าเรื่องผ่านเครือข่ายภูมิปัญญา และการเสริมพลังและการประเมินผลลัพธ์ โดยองค์ประกอบด้านการบริหารเชื่อมโยงกับกระบวนการจัดการเรียนรู้ที่ส่งเสริมให้นักเรียนสืบค้นข้อมูลจากพื้นที่จริง วิเคราะห์และสังเคราะห์หลักฐาน สร้างองค์ความรู้ และเผยแพร่เรื่องราวของชุมชน และ 2) ผลการตรวจสอบคุณภาพพบว่า รูปแบบมีความเหมาะสมโดยรวมอยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ย 4.48 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.57 และมีความเป็นไปได้โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ค่าเฉลี่ย 4.56 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.54 เมื่อพิจารณารวมทั้งสองด้านอยู่ในระดับมากที่สุด ค่าเฉลี่ย 4.52 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.51 แสดงว่ารูปแบบมีความเป็นระบบ สอดคล้องกับบริบทสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาได้

คำสำคัญ: รูปแบบการบริหารสถานศึกษา, การจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ชุมชน, การคิดขั้นสูง, จิตสำนึกรักท้องถิ่น, โรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา

Abstract

This research article aimed to: 1) develop a school management model for local history learning management to enhance higher-order thinking competencies and local consciousness among students in educational opportunity expansion schools; and 2) examine the quality of the developed model. This research employed a research and development design during the model development and quality verification phase. The informants consisted of seven experts selected through purposive sampling. The research instruments included a focus group discussion record form and an evaluation form assessing the appropriateness and feasibility of the model. The item-objective congruence indices ranged from 0.80 to 1.00, and the reliability coefficient was 0.87. Data were collected through a focus group discussion and model evaluation. Qualitative data were analyzed using content analysis, while quantitative data were analyzed using the mean and standard deviation.

The findings revealed that: 1) the school management model for local history learning management consisted of seven components: Principles, Objectives, Systemic Synergy, Thinking-Led Transformation, On-site Originality, Networked Narrative, and

Empowerment and Evaluation. The administrative components were linked to a learning process that encouraged students to investigate information from authentic local settings, analyze and synthesize evidence, construct knowledge, and disseminate community narratives; and 2) the quality assessment indicated that the overall appropriateness of the model was at a high level ($M = 4.48$, $SD = 0.57$), while its overall feasibility was at the highest level ($M = 4.56$, $SD = 0.54$). When both dimensions were considered together, the overall quality was at the highest level ($M = 4.52$, $SD = 0.51$). These findings indicate that the model is systematic, contextually relevant, and applicable to educational opportunity expansion schools.

Keywords: School Management Model, Local History Learning Management, Higher-Order Thinking, Local Patriotism/Local Consciousness, Educational Opportunity Expansion Schools

บทนำ

ในยุคโลกาภิวัตน์ที่การเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว การจัดการศึกษาต้องมุ่งเน้นการสร้างพลเมืองที่มีความสมดุล ระหว่างความเป็นสากลและความเป็นไทย ตามเจตนารมณ์ของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ และแผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560 – 2579 ที่เน้นการพัฒนาผู้เรียนให้มีทักษะในศตวรรษที่ 21 (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2560) โดยเฉพาะอย่างยิ่งการสร้างอัตลักษณ์และการเห็นคุณค่าในรากเหง้าของตนเอง ท่ามกลางกระแสวัฒนธรรมอุบัติใหม่ที่อาจทำให้คนรุ่นใหม่ละเลยประวัติศาสตร์ท้องถิ่น การจัดการเรียนรู้ที่ยึดโยงกับวิถีชุมชนจึงเป็นเครื่องมือสำคัญในการสร้างภูมิคุ้มกันทางวัฒนธรรมและจิตสำนึกรักถิ่นเกิด ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดการจัดการศึกษา ที่มุ่งเน้นสมรรถนะเพื่อพัฒนาผู้เรียนให้เป็นบุคคลที่มีคุณภาพ และมีส่วนร่วมในการพัฒนาสังคมอย่างยั่งยืน (กระทรวงศึกษาธิการ, 2566)

อย่างไรก็ตาม สภาพปัญหาปัจจุบันพบว่า การจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ในสถานศึกษา ส่วนใหญ่มักเน้นการท่องจำเนื้อหาตามตำรามากกว่าการฝึกทักษะการคิด ส่งผลให้นักเรียนขาดทักษะการคิดวิเคราะห์และการสังเคราะห์ข้อมูลอย่างเป็นระบบ ซึ่งสอดคล้องกับผลการประเมิน PISA 2022 ที่พบว่านักเรียนไทยมีคะแนนด้านการคิดเชิงวิเคราะห์และการอ่านต่ำสุดในรอบ 20 ปี และยังต้องได้รับการ

พัฒนาอย่างเร่งด่วน (สถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี, 2566) นอกจากนี้ รูปแบบการบริหารจัดการศึกษามักเป็นแบบแยกส่วนลดน้อยลงตามลำดับ (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2565)

โรงเรียนหนองหินใหญ่วิทยา ตำบลหนองหิน อำเภอเมือง จังหวัดร้อยเอ็ด เป็นโรงเรียนขยายโอกาสที่เปิดสอนตั้งแต่อนุบาล 1 ถึงมัธยมศึกษาปีที่ 3 นักเรียนส่วนใหญ่เผชิญความท้าทายจากการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคม ส่งผลให้ความภาคภูมิใจในชุมชนหนองหินลดลง ทั้งที่พื้นที่มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม และภูมิปัญญาท้องถิ่น อย่างไรก็ตาม การจัดการเรียนรู้ยังขาดความต่อเนื่องและรูปแบบการบริหารที่ชัดเจนในการส่งเสริมให้นักเรียนสืบค้น วิเคราะห์ และสังเคราะห์ประวัติศาสตร์ชุมชนด้วยตนเอง (โรงเรียนหนองหินใหญ่วิทยา, 2567) เพื่อนำไปสู่การคิดขั้นสูงและการตระหนักรู้คุณค่าของท้องถิ่นอย่างยั่งยืน

จากการสังเคราะห์ปัญหา ผู้วิจัยในฐานะผู้บริหารสถานศึกษา ตระหนักถึงความจำเป็นในการพัฒนารูปแบบการบริหารด้านการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ชุมชน โดยมุ่งสร้างระบบงานวิชาการที่ส่งเสริมการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) บนฐานชุมชน เพื่อพัฒนาสมรรถนะการคิดขั้นสูง การเชื่อมโยงอดีต-ปัจจุบัน-อนาคต และจิตสำนึกรักท้องถิ่นผ่านการเรียนรู้ที่มีความหมาย การวิจัยนี้จึงมุ่งยกระดับคุณภาพผู้เรียน ควบคู่กับการพัฒนานวัตกรรมการบริหารที่เป็นต้นแบบสำหรับโรงเรียนบริบทใกล้เคียง โดยคาดว่าจะได้รูปแบบการบริหารเชิงระบบที่สามารถประยุกต์ใช้เพื่อเสริมความเข้มแข็งของโรงเรียนและชุมชน และนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนบนฐานประวัติศาสตร์และภูมิปัญญาท้องถิ่น

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อสร้างรูปแบบการบริหารสถานศึกษาด้านการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ชุมชน เพื่อสร้างเสริมสมรรถนะการคิดขั้นสูงและจิตสำนึกรักท้องถิ่นของนักเรียน โรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา
2. เพื่อตรวจสอบคุณภาพของการพัฒนารูปแบบการบริหารสถานศึกษาด้านการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ชุมชน เพื่อสร้างเสริมสมรรถนะการคิดขั้นสูงและจิตสำนึกรักท้องถิ่นของนักเรียน โรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้ เป็นการวิจัยเชิงพัฒนา โดยมีวิธีดำเนินการวิจัย ดังนี้

1. **กลุ่มผู้ให้ข้อมูล** เป็นผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 7 คน ได้มาโดยการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ครอบคลุม 3 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านการบริหารสถานศึกษาและการพัฒนารูปแบบ จำนวน 3 คน 2) ด้านหลักสูตรการสอนและการจัดการเรียนรู้ จำนวน 2 คน และ 3) ด้านประวัติศาสตร์ชุมชน จำนวน 1 คน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

2.1 แบบบันทึกการสนทนากลุ่ม โดยสร้างขึ้นตามกรอบแนวคิดทฤษฎีและองค์ประกอบของรูปแบบการบริหารจัดการทั้ง 7 องค์ประกอบ รวมถึงแนวทางการจัดการเรียนรู้ 4 ขั้นตอน เครื่องมือฉบับนี้มีลักษณะเป็นแนวคำถามกึ่งโครงสร้าง (Semi-structured Questions) ปลายเปิด เพื่อมุ่งรับฟังข้อสะท้อนคิดและข้อเสนอแนะเชิงลึกจากผู้ปฏิบัติงานจริง โครงสร้างของเครื่องมือแบ่งออกเป็น 3 ตอน ดังนี้ ตอนที่ 1 ข้อมูลเบื้องต้นของการสนทนากลุ่ม ตอนที่ 2 ประเด็นการสนทนากลุ่ม ประกอบด้วยคำถามจำนวน 10 ข้อ แบ่งเป็น 3 ด้านหลักตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาโดยผู้เชี่ยวชาญ 5 คน มีค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ระหว่าง 0.80–1.00

2.2 แบบประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ โครงสร้างของแบบประเมินมีลักษณะเป็นมาตราส่วนประเมินค่า (Rating Scale) 5 ระดับ แบ่งออกเป็น 3 ตอน ดังนี้ ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้เชี่ยวชาญ ตอนที่ 2 การประเมินรายองค์ประกอบของรูปแบบการบริหาร ประกอบด้วยประเด็นการประเมินคู่ขนานใน 2 มิติ คือ ด้านความเหมาะสม และด้านความเป็นไปได้ มีค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ระหว่าง 0.80–1.00 และค่าความเชื่อมั่น 0.87

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

3.1 การจัดการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) ผู้วิจัยดำเนินการจัดประชุมสนทนากลุ่มร่วมกับผู้เชี่ยวชาญทั้ง 7 ท่าน ณ ห้องประชุมโรงเรียนหนองหินใหญ่วิทยา โดยผู้วิจัยทำหน้าที่เป็นผู้ดำเนินการสนทนากลุ่ม (Moderator) ชี้แจงวัตถุประสงค์ และนำเสนอรายละเอียดของรูปแบบการบริหารจัดการทั้ง 7 องค์ประกอบ และแนวทางการจัดการเรียนรู้ 4 ขั้นตอนอย่างเป็นระบบ จากนั้นจึงเปิดประเด็นสนทนาตามแนวคำถามกึ่งโครงสร้างที่เตรียมไว้ เพื่อรับฟังข้อสะท้อนคิด มุมมอง อุปสรรค และข้อเสนอแนะเชิงพัฒนาจากผู้ปฏิบัติและผู้เชี่ยวชาญ โดยใช้เวลารวมในการสนทนากลุ่ม

ประมาณ 90–120 นาที และผู้วิจัยได้ขออนุญาตผู้เข้าร่วมเพื่อทำการบันทึกเสียงและจดบันทึกประเด็นสำคัญอย่างละเอียดตลอดกระบวนการ

3.2 การประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ ภายหลังเสร็จสิ้นกระบวนการสนทนากลุ่ม ผู้วิจัยได้ส่งมอบแบบประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของรูปแบบการบริหารสถานศึกษาให้แก่ผู้เชี่ยวชาญชุดเดียวกันทั้ง 7 ท่านทำการประเมินลงคะแนนในลักษณะมาตราส่วนประเมินค่า (Rating Scale) 5 ระดับ คู่ขนานกันทั้งด้านความถูกต้องเหมาะสมตามหลักวิชาการ และความเป็นไปได้ในการนำไปปฏิบัติใช้จริงในบริบทของโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา พร้อมทั้งเปิดโอกาสให้ผู้เชี่ยวชาญเขียนข้อเสนอแนะเชิงกลยุทธ์เพิ่มเติมในตอนท้ายของแบบประเมินเพื่อความสำเร็จของเนื้อหา

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

4.1 ข้อมูลเชิงคุณภาพ ข้อมูลจากการสนทนากลุ่ม นำมาตรวจสอบความสมบูรณ์ ถอดเทบบันทึกเสียง แยกหมวดหมู่เนื้อหา และวิเคราะห์ด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) เพื่อสรุปประเด็นนำไปปรับปรุงร่างรูปแบบการบริหารสถานศึกษา

4.2 ข้อมูลเชิงปริมาณ ข้อมูลจากแบบประเมิน นำมาวิเคราะห์ทางสถิติด้วยการหาค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) แล้วนำไปเทียบกับเกณฑ์การแปลความหมายของบุญชม ศรีสะอาด โดยกำหนดเกณฑ์ความสำเร็จในการยอมรับรูปแบบวิจัยเมื่อค่าเฉลี่ยตั้งแต่ 3.51 ขึ้นไป และค่า S.D. ไม่เกิน 1.00 (บุญชม ศรีสะอาด, 2560)

ผลการวิจัย

การพัฒนากระบวนการบริหารสถานศึกษาด้านการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ชุมชน เพื่อสร้างเสริมสมรรถนะการคิดขั้นสูงและจิตสำนึกรักท้องถิ่นของนักเรียน ผลการวิจัย มีดังนี้

1. ผลการพัฒนากระบวนการบริหารสถานศึกษาด้านการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ชุมชน เพื่อสร้างเสริมสมรรถนะการคิดขั้นสูงและจิตสำนึกรักท้องถิ่นของนักเรียน โรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา พบว่า รูปแบบประกอบด้วย 7 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) หลักการ 2) วัตถุประสงค์ 3) การประสานพลังเชิงระบบ 4) การเปลี่ยนผ่านด้วยฐานการคิด 5) การค้นหาอัตลักษณ์จากพื้นที่จริง 6) การเล่าเรื่องผ่านเครือข่ายภูมิปัญญา และ 7) การเสริมพลังและการประเมินผลลัพธ์

2. ผลการตรวจสอบคุณภาพด้านความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของรูปแบบการบริหารสถานศึกษา ด้านการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ชุมชน เพื่อสร้างเสริมสมรรถนะการคิดขั้นสูงและจิตสำนึกรักท้องถิ่นของนักเรียน โรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา โดยผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 7 คน พบว่า ความเหมาะสมของรูปแบบในภาพรวม มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.48$, S.D. = 0.57) และความเป็นไปได้ของรูปแบบในภาพรวม มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.56$, S.D. = 0.54) ภาพรวมทั้งสองด้านอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.52$, S.D. = 0.51) ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 แสดงค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของรูปแบบการบริหารสถานศึกษาด้านการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ชุมชน เพื่อสร้างเสริมสมรรถนะการคิดขั้นสูงและจิตสำนึกรักท้องถิ่นของนักเรียน โรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา

องค์ประกอบ	ความเหมาะสม			ความเป็นไปได้		
	$\bar{X}$	S.D.	แปลค่า	$\bar{X}$	S.D.	แปลค่า
องค์ประกอบที่ 1 หลักการ	4.54	0.51	มากที่สุด	4.57	0.50	มากที่สุด
องค์ประกอบที่ 2 วัตถุประสงค์	4.54	0.51	มากที่สุด	4.57	0.50	มากที่สุด
องค์ประกอบที่ 3 การประสานพลังเชิงระบบ	4.50	0.58	มากที่สุด	4.54	0.51	มากที่สุด
องค์ประกอบที่ 4 การเปลี่ยนผ่านด้วยฐานการคิด	4.54	0.51	มากที่สุด	4.54	0.51	มากที่สุด
องค์ประกอบที่ 5 การค้นหาอัตลักษณ์จากสถานที่จริง	4.46	0.51	มาก	4.57	0.50	มากที่สุด
องค์ประกอบที่ 6 การเล่าเรื่องผ่านเครือข่ายภูมิปัญญา	4.54	0.58	มากที่สุด	4.57	0.57	มากที่สุด
องค์ประกอบที่ 7 การเล่าเรื่องผ่านเครือข่ายภูมิปัญญา	4.50	0.58	มากที่สุด	4.50	0.64	มากที่สุด
เฉลี่ยรวม 7 องค์ประกอบ	4.48	0.57	มาก	4.56	0.54	มากที่สุด

จากตารางที่ 1 พบว่า ผู้เชี่ยวชาญมีความเห็นต่อคุณภาพของรูปแบบการบริหารสถานศึกษาด้านการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ชุมชน เพื่อสร้างเสริมสมรรถนะการคิดขั้นสูงและจิตสำนึกรักท้องถิ่น

ของนักเรียน โรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา ในภาพรวมทั้งสองด้านอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.52$, S.D. = 0.51) เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ด้านความเป็นไปได้ในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.56$, S.D. = 0.54) โดยองค์ประกอบที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดร่วมกันสามองค์ประกอบ คือ องค์ประกอบที่ 1 ด้านหลักการ, องค์ประกอบที่ 2 ด้านวัตถุประสงค์ และองค์ประกอบที่ 5 ด้านการค้นหาอัตลักษณ์จากสถานที่จริง รวมถึงองค์ประกอบที่ 6 ด้านการเล่าเรื่องผ่านเครือข่ายภูมิปัญญา ($\bar{X} = 4.57$) ส่วนด้านความเหมาะสมในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.48$, S.D. = 0.57) โดยองค์ประกอบที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดร่วมกัน คือ องค์ประกอบที่ 1 ด้านหลักการ, องค์ประกอบที่ 2 ด้านวัตถุประสงค์, องค์ประกอบที่ 4 ด้านการเปลี่ยนผ่านด้วยฐานการคิด และองค์ประกอบที่ 6 ด้านการเล่าเรื่องผ่านเครือข่ายภูมิปัญญา ($\bar{X} = 4.54$) ในขณะที่องค์ประกอบที่ 5 ด้านการค้นหาอัตลักษณ์จากสถานที่จริง มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดในด้านความเหมาะสม ($\bar{X} = 4.46$) อยู่ในระดับมาก ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าองค์ประกอบนี้ต้องการการพัฒนาแนวทางปฏิบัติที่เป็นรูปธรรมมากขึ้นสำหรับบริบทของโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา

อภิปรายผล

การพัฒนาแบบการบริหารสถานศึกษาด้านการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ชุมชน เพื่อสร้างเสริมสมรรถนะการคิดขั้นสูงและจิตสำนึกรักท้องถิ่นของนักเรียน ผู้วิจัยอภิปรายผลการวิจัย มีดังนี้

1. ผลการพัฒนาแบบการบริหารสถานศึกษาด้านการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ชุมชน เพื่อสร้างเสริมสมรรถนะการคิดขั้นสูงและจิตสำนึกรักท้องถิ่นของนักเรียน โรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาพบว่า รูปแบบประกอบด้วย 7 องค์ประกอบ ได้แก่ คือ 1) หลักการ 2) วัตถุประสงค์ 3) การประสานพลังเชิงระบบ 4) การเปลี่ยนผ่านด้วยฐานการคิด 5) การค้นหาอัตลักษณ์จากพื้นที่จริง 6) การเล่าเรื่องผ่านเครือข่ายภูมิปัญญา และ 7) การเสริมพลังและการประเมินผลลัพธ์ การที่รูปแบบมีความครบถ้วนทั้ง หลักการ วัตถุประสงค์ และขั้นตอนการดำเนินงาน (STONE) เป็นเพราะผู้วิจัยใช้แนวคิดการบริหารเชิงระบบ (Systems Theory) เป็นฐานในการพัฒนา ทำให้องค์ประกอบแต่ละส่วนมีความสัมพันธ์เชิงเหตุและผลต่อกันอย่างเป็นระบบ โดยเฉพาะองค์ประกอบด้านการประสานพลังเชิงระบบ (Systemic Synergy) และการค้นหาอัตลักษณ์จากพื้นที่จริง (On-site Originality) ที่เป็นจุดเด่นสำคัญ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดการจัดการศึกษาโดยใช้พื้นที่เป็นฐาน (Place-Based Education) ที่มุ่งเน้นการเชื่อมโยงผู้เรียนกับบริบทชุมชนเพื่อสร้างความหมายในการเรียนรู้ ส่งผลให้รูปแบบนี้มีโครงสร้างที่แข็งแกร่ง และสามารถนำไปขับเคลื่อนเพื่อสร้างสมรรถนะการคิดขั้นสูงและจิตสำนึกรัก

ท้องถิ่นได้อย่างเป็นรูปธรรม โดยภาพรวมรูปแบบการบริหารสถานศึกษาด้านการจัดการเรียนรู้ ประวัติศาสตร์ชุมชน มีความชัดเจนในเชิงโครงสร้าง สอดคล้องกับ Keeves ที่ให้ความสำคัญกับการ กำหนดโครงสร้างและความสัมพันธ์ขององค์ประกอบที่เกี่ยวข้องอย่างมีเหตุผล โดยเน้นความเป็นระบบ (Systematic Design) และความสัมพันธ์เชิงตรรกะของแต่ละองค์ประกอบ (Keeves, P. J, 1988) และ สอดคล้องแนวคิดสมรรถนะของ Boyatzis และ Spencer & Spencer ที่มองว่าสมรรถนะสามารถ ออกแบบเพื่อพัฒนาได้ (Boyatzis, R. E, 1982; Spencer, L. M., & Spencer, S. M, 1993)

2. ผลการตรวจสอบคุณภาพด้านความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของรูปแบบการบริหาร สถานศึกษาด้านการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ชุมชน เพื่อสร้างเสริมสมรรถนะการคิดขั้นสูงและ จิตสำนึกรักท้องถิ่นของนักเรียน โรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา โดยผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 7 คน พบว่า ภาพรวมทั้งสองด้านอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.53$, S.D. = 0.54) ที่เป็นเช่นนี้เกิดจาก กระบวนการพัฒนาที่มีความเข้มข้นและอิงฐานข้อมูลเชิงประจักษ์ (Evidence-Based) โดยผู้วิจัยพัฒนา มาจากการสังเคราะห์ปัญหาที่เกิดขึ้นจริงในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา และการคัดเลือก ผู้เชี่ยวชาญแบบเจาะจงที่เป็นพหุวิทยาการ (Multidisciplinary) ทั้งนักวิชาการ ศึกษานิเทศก์ และ ผู้บริหารมืออาชีพ ทำให้รูปแบบได้รับการกลั่นกรองและให้สอดคล้องกับข้อเท็จจริงในทางปฏิบัติ นอกจากนี้ การที่ผู้เชี่ยวชาญให้คะแนนความเหมาะสมในระดับมากที่สุดในด้านการเปลี่ยนผ่านด้วยฐาน การคิด (Thinking-Led Transformation) สะท้อนให้เห็นว่ารูปแบบสามารถตอบโจทย์การพัฒนา สมรรถนะในศตวรรษที่ 21 ได้อย่างแม่นยำ ซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎี Social Constructivism ของ Vygotsky ที่เชื่อว่าความรู้เกิดจากการที่ผู้เรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางสังคมและวัฒนธรรม โดยบริบท ชุมชนและปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้เรียนกับผู้รู้ในสังคม (More Knowledgeable Other) ทำหน้าที่เป็น นักรื้อทางปัญญา (Scaffolding) ที่ช่วยยกระดับความสามารถในการคิดของผู้เรียนให้สูงขึ้น ประวัติศาสตร์ชุมชนบ้านหนองหินใหญ่วิทยา จึงทำหน้าที่เป็นเครื่องมือทางปัญญาที่ช่วยกระตุ้นให้ นักเรียนฝึกการคิดวิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูล จนนำไปสู่ผลลัพธ์ที่เป็นความสำเร็จทั้งด้านสติปัญญา และจิตใจอย่างมีนัยสำคัญ (Vygotsky, L. S, 1978) สอดคล้องกับแนวคิดของ Guskey ที่เสนอว่า รูปแบบที่เป็นนำไปใช้ได้จริง จะต้องสามารถพัฒนาองค์ประกอบของระบบการศึกษาได้ในหลายมิติ ทั้งในด้านผู้บริหาร ครู และนักเรียน ซึ่งรูปแบบนี้สามารถตอบโจทย์ได้ทั้งในเชิงกลไกการบริหารและ ผลลัพธ์ต่อคุณภาพของผู้เรียน ส่งผลให้การประเมินอยู่ในระดับมากที่สุดทั้ง 2 ด้าน เป็นเครื่องยืนยันว่า รูปแบบนี้มีศักยภาพในการนำไปใช้จริง และมีความเหมาะสมต่อการพัฒนาคุณภาพผู้เรียน โรงเรียน

ขยายโอกาสทางการศึกษาได้อย่างรอบด้าน สามารถขยายผล ต่อยอด ในเขตพื้นที่การศึกษาอื่นได้ในอนาคต (Guskey, T. R, 2000)

องค์ความรู้ใหม่

งานวิจัยนี้ได้สร้างองค์ความรู้ใหม่ของประวัติศาสตร์ชุมชน ในฐานะเครื่องมือพัฒนาสมรรถนะการคิดขั้นสูง (Historical Critical Thinking Framework) ซึ่งปกติประวัติศาสตร์มักถูกมองว่าเป็นวิชาท่องจำ แต่งานวิจัยนี้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นคือพื้นที่แห่งการทดลองทางปัญญา (Cognitive Laboratory) การสืบค้นเรื่องราวใกล้ตัว เช่น โขดหิน, หนองน้ำ, ปราชญ์ชาวบ้าน ช่วยลดระดับความยากของการคิดขั้นสูง (Higher-Order Thinking) ลงมาอยู่ในระดับที่นักเรียนขยายโอกาสเข้าถึงได้ง่ายขึ้น เพราะเป็นเรื่องที่พวกเขามีประสบการณ์ร่วม ทำให้เกิดการคิดวิเคราะห์ (Analysis) และการประเมินค่า (Evaluation) ได้อย่างเป็นธรรมชาติ

องค์ความรู้ใหม่ในมิติจิตพิสัยคือ การเปลี่ยนจากการปลูกฝังความรักบ้านเกิดแบบผิวเผิน เป็นการรักถิ่นเกิดผ่านการค้นพบด้วยตนเอง กระบวนการ LOCAL Steps พิสูจน์ว่าเมื่อเด็กได้เป็นผู้สร้างประวัติศาสตร์ (Narrative Creator) ผ่านตัว N (Networked Narrative) เขาจะเกิดความผูกพันและภาคภูมิใจในอัตลักษณ์ชุมชนที่ลึกซึ้งกว่าการรับฟังเพียงอย่างเดียว นำไปสู่การเป็นผู้เรียนที่ตระหนักในคุณค่าของท้องถิ่นอย่างยั่งยืน

รูปแบบที่พัฒนาขึ้นประกอบด้วยกลไกสำคัญ 2 ชุด ที่ทำงานเชื่อมโยงกัน ได้แก่ STONE Model และ LOCAL Steps โดยมีความหมายของตัวย่อดังนี้

STONE Model คือโครงสร้างหลักของรูปแบบการบริหาร ประกอบด้วยองค์ประกอบที่ 3-7 ซึ่งเป็นกระบวนการสำคัญของรูปแบบ ได้แก่

S (Systemic Synergy) หมายถึง การประสานพลังเชิงระบบระหว่างโรงเรียน ชุมชน และปราชญ์ท้องถิ่น เพื่อสร้างเครือข่ายทรัพยากรการเรียนรู้ที่เข้มแข็ง

T (Thinking-Led Transformation) หมายถึง การเปลี่ยนผ่านกระบวนการเรียนรู้ด้วยฐานการคิด ให้ผู้เรียนพัฒนาสมรรถนะการคิดขั้นสูงผ่านการวิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูลประวัติศาสตร์

O (On-site Originality) หมายถึง การค้นหาอัตลักษณ์จากสถานที่จริงในชุมชน เพื่อให้ผู้เรียนสัมผัสและเรียนรู้ประวัติศาสตร์จากแหล่งต้นทางโดยตรง

N (Networked Narrative) หมายถึง การเล่าเรื่องผ่านเครือข่ายภูมิปัญญา โดยให้ผู้เรียนสร้างสรรค์และเผยแพร่เรื่องราวของชุมชนในฐานะผู้สร้างประวัติศาสตร์ (Narrative Creator)

E (Empowerment and Evaluation) หมายถึง การเสริมพลังและประเมินผลลัพธ์อย่างต่อเนื่อง เพื่อพัฒนาทั้งสมรรถนะผู้เรียนและยกระดับคุณภาพรูปแบบ

ทั้งนี้ องค์ประกอบที่ 1 (หลักการ) และองค์ประกอบที่ 2 (วัตถุประสงค์) ทำหน้าที่เป็นกรอบรากฐานที่ขับเคลื่อนกระบวนการ STONE ทั้งหมด

LOCAL Steps คือกระบวนการจัดการเรียนรู้สำหรับผู้เรียน ที่ดำเนินการภายใต้รูปแบบ STONE Model ประกอบด้วย

L (Link to Local History) หมายถึง การเชื่อมโยงผู้เรียนกับประวัติศาสตร์ท้องถิ่นผ่านการตั้งคำถามและกระตุ้นความสนใจ

O (On-site Observation) หมายถึง การสำรวจและสืบค้นข้อมูลจากแหล่งเรียนรู้ในพื้นที่จริง
C (Construct Knowledge) หมายถึง การสร้างองค์ความรู้โดยผู้เรียนผ่านกระบวนการคิดวิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูล

A (Analyze and Apply) หมายถึง การวิเคราะห์และนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ในการสร้างสรรค์ผลงาน

L (Lead Narrative Sharing) หมายถึง การนำเสนอและเผยแพร่เรื่องราวประวัติศาสตร์ชุมชนสู่สาธารณะ เพื่อสร้างจิตสำนึกรักท้องถิ่นอย่างยั่งยืน

จากภาพ STONE Model สามารถอธิบายรูปแบบของโมเดล ดังนี้

1. สัญลักษณ์ “หินสีทอง” ตรงกลาง สื่อถึงค่าของภูมิปัญญาหนองหินใหญ่ที่ถูกเจียรระไนจนล้ำค่า
2. การเชื่อมโยง (The Bridge) ลูกศรสีเขียวที่เชื่อมจากตัว T ไปยังวงจร LOCAL คือหัวใจของโมเดลงานนี้ที่บ่งบอกว่า การเป็นผู้บริหารไม่ได้สั่งแค่การจัดการเรียนรู้ แต่มีขั้นตอนให้ครูได้ปฏิบัติตาม
3. หลังคาแห่งความสำเร็จ (The Roof of Results) การวางสมรรถนะผู้เรียนไว้ด้านบนสุดเป็นรูปหลังคาบ้าน สะท้อนถึงการปกป้องและสร้างรากฐานที่มั่นคง

สรุปผลวิจัยและข้อเสนอแนะ

1. สรุปผลวิจัย

งานวิจัยนี้เป็นการพัฒนารูปแบบการบริหารสถานศึกษาด้านการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ชุมชน เพื่อสร้างเสริมสมรรถนะการคิดขั้นสูงและจิตสำนึกรักท้องถิ่นของนักเรียน โรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา ผลการวิจัยพบว่ารูปแบบประกอบด้วย 7 องค์ประกอบหลัก คือ 1) หลักการ 2) วัตถุประสงค์ 3) การประสานพลังเชิงระบบ 4) การเปลี่ยนผ่านด้วยฐาน การคิด 5) การค้นหา

อัตลักษณ์จากพื้นที่จริง 6) การเล่าเรื่องผ่านเครือข่ายภูมิปัญญา และ 7) การเสริมพลังและการประเมินผลลัพธ์ ผลการตรวจสอบคุณภาพ พบว่าโดยภาพรวมรูปแบบมีความเหมาะสมและมีความเป็นไปได้ อยู่ในระดับมากที่สุด

2. ข้อเสนอแนะ

2.1 ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

1) สถานศึกษาควรจัดประชุมเชิงปฏิบัติการเพื่อสร้างความเข้าใจในกระบวนการ LOCAL Steps ให้แก่ครูผู้สอน เพื่อให้สามารถนำรูปแบบ STONE Model ไปสู่การปฏิบัติในห้องเรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2) ผู้อำนวยการสถานศึกษา ควรทำบันทึกข้อตกลง (MOU) หรือสร้างพันธมิตรสัญญาใจกับปราชญ์ชาวบ้านและผู้นำชุมชน เพื่อเปิดโอกาสให้นักเรียนเข้าถึงแหล่งเรียนรู้ทางประวัติศาสตร์ในพื้นที่ได้อย่างต่อเนื่อง

3) ควรส่งเสริมให้นักเรียนใช้เครื่องมือดิจิทัลในการนำเสนอประวัติศาสตร์ชุมชน (Digital Storytelling) เพื่อให้สอดคล้องกับความสนใจของเด็กยุคใหม่ และเป็นการยกระดับสมรรถนะการสื่อสารไปพร้อมกับทักษะการคิดขั้นสูง

2.2 ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1) ควรมีการศึกษาถึงความคงทนของจิตสำนึกรักท้องถิ่น ของนักเรียนหลังจากจบการศึกษาไปแล้ว ว่ารูปแบบ STONE Model ส่งผลต่อการกลับมาพัฒนาชุมชนในระยะยาวอย่างไร

2) ควรมีการวิจัยเชิงทดลองข้ามบริบท (Cross-Contextual Research) ในกลุ่มโรงเรียนขยายโอกาสที่มีบริบททางประวัติศาสตร์ที่แตกต่างกัน เพื่อปรับปรุงรูปแบบให้มีความเป็นสากลมากยิ่งขึ้น

3) ควรมีการวิจัยพัฒนารูปแบบการนิเทศภายใน (Internal Supervision) ที่รองรับการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ชุมชนโดยเฉพาะ เพื่อช่วยครูในการแก้ปัญหาหน้างานได้อย่างเป็นระบบ

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงศึกษาธิการ. (2566). แนวทางการขับเคลื่อนนโยบายการจัดการศึกษาเพื่อความเป็นเลิศและสมรรถนะผู้เรียนในศตวรรษที่ 21. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.
- บุญชม ศรีสะอาด. (2560). การวิจัยเบื้องต้น. (พิมพ์ครั้งที่ 10). กรุงเทพมหานคร : สุวีริยาสาส์น.

- โรงเรียนหนองหินใหญ่วิทยา. (2567). รายงานการประเมินตนเองปีการศึกษา 2567. หนองคาย :
โรงเรียนหนองหินใหญ่วิทยา.
- สถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี. (2566). ผลการประเมิน PISA 2022 คณิตศาสตร์
การอ่าน และวิทยาศาสตร์. กรุงเทพมหานคร : สถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และ
เทคโนโลยี.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2560). แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560 – 2579.
กรุงเทพมหานคร : พรักหวานกราฟฟิค.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2565). รายงานสภาวะการศึกษาไทย ปี 2565. กรุงเทพมหานคร:
พรักหวานกราฟฟิค.
- Boyatzis, R. E. (1982). *The competent manager: A model for effective performance*.
John Wiley & Sons.
- Guskey, T. R. (2000). *Evaluating professional development*. Corwin Press.
- Keeves, P. J. (1988). *Model and model building*. In P. J. Keeves (Ed.), *Educational
research, methodology and measurement: An international handbook* (pp. 559–
566). Pergamon Press.
- Spencer, L. M., & Spencer, S. M. (1993). *Competence at work: Models for superior
performance*. John Wiley & Sons.
- Vygotsky, L. S. (1978). *Mind in society: The development of higher psychological
processes*. Harvard University Press.